

Дваццаць пяць зямных гадоў

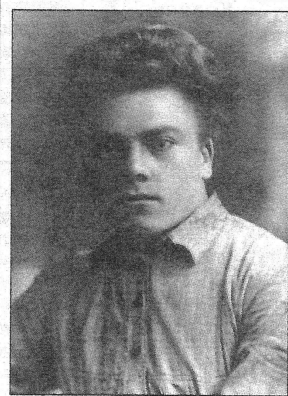
Паўлюк Трус нарадзіўся 6 мая 1904 г. у вёсцы Нізюк на Уздзеншчыне. Сям'я жыла, як і большая частка сялян, зусім небагата. Паўлюк часта наймаўся ў пастухі, хадзіў за бараном, вазіў з бацькам лес на сплаў, у дванаццаць ужо мог араць, а праз пару гадоў стаў побач з бацькам у пракосе. Бацькі бачылі ў ім будучага працалюбнага гаспадара, але навакольны бор, цёплая вясновая раля, росны пастушкоўскі ранак і ўсё, што так напоўнена спевамі прыроды, гадавалі паэта.

Пасля сканчэння пачатковай школы бацька адвёз сына ў мястэчка Узда і ўладкаваў у Вышэйшя-пачатковае вучылішча. Тым не менш, гэта не вызваліла Паўлюка ад абавязкаў паўсядзённага вясковага існавання. Не вызваліўся ён ад гаспадарчых і матэрыяльных праблем сваёй сям'і і пасля таго, як паехаў у Мінск, будучы залічаным у Белгедэхнікум. Усе канікулы праводзіў дома, дапамагаў у нялёгкай сялянскай працы. Свае сціплыя ганарары таксама дзяліў з роднымі: дапамагаў расплачвацца з даўгамі, куляў абноўкі сёстрам, адкладаў на абячаную бацьку закладку новага дома.

І ўсё ж, гэта была самая шчаслівая пара яго жыцця. Менавіта ў гэты перыяд паэзія стала сэнсам яго жыцця, яго дыханнем і настроем. З вялікім траптаннем ён убіраў веды і мудрасць лекцыяў Якуба Коласа, М. Грамыкі, А. Кругалевіча, В. Барташэвіча, М. Рыздзевскага, У. Ігнатоўскага, радаваўся сустрэчам з Янкам Купалам, Ц. Гартным, З. Бядулем, М. Чаротам, Я. Лёсікам. У тэхнікуме яшчэ больш сышоўся з землякамі П. Глебам і А. Якімовічам, пасябраваў з Я. Пушчым, М. Лужаніным, С. Дарожным, З. Бандарыным і многімі іншымі.

Вучоба ў Паўлюка Труса спалучалася з актыўнай працай у рэдакцыях. Ужо з 1924 г. ён пісаў вершы ў «Радавую рань», «Беларускі плянер», «Малады араты», «Савецкую Беларусь», часцей за ўсё друкаваўся ў «Беларускай вёсцы». У гэты ж час Паўлюк Трус актыўна займаецца апрацоўкай фальклорна-паэтычных матэрыялаў для кампазітараў У. Тэрэўскага, Н. Сакалоўскага, Р. Пукста, І. Любана. Сам спяваў у хоры, наладжваў пастаноўкі т'ес, выконваў у спектаклях ролі, малываў дэкарацыі. Яму не было роўных у працаздольнасці. Гэты харжакваты вясёлы хлопец з вядзь прыкметнай карцінкай меў зайздросную вынослівасць і за свой кароткі век стварыў незерадома многа.

У 1925 годзе Паўлюк Трус быў прыняты ў літаратурнае аб'яднанне «Маладняк». У гэтым жа годзе пазіў рэжыме і выдае ў першы зборнік «Вершы», зусім маленькі, толькі чатырнаццаць твораў, але такі чаканы, вы-

Са школьных гадоў помняцца чыстыя, крыштальныя радкі вершаў Паўлюка Труса. Прамовіць-прачытаць іх — як крынічнай вады напіцца, як удыхнуць чысціню лесу... Спеўна, спакойна, шчыра, з невычэрпным пачуццём любові. Яго жыццё маланкай шуганула і знікла, пакінуўшы вечнасці дыяменты-россыпы выдатнай паэзіі. Як Адаму Гурыновічу і Максіму Багдановічу, Паўлюку Трусу было адпущана толькі дваццаць пяць зямных гадоў.

пакутаваны марамі ўсіх папярэдніх гадоў. П. Трус браў актыўны ўдзел у грамадскім жыцці аб'яднання. Раз на тыдзень наведваў паэтычную студыю, дзе слухаў лекцыі А. Бабарэкі, наведваў школы і рабочыя клубы. Увесь вольны час праводзіў у Дзяржаўнай бібліятэцы на вуліцы Савецкай ці ў Пушкінскай. З часу ўступлення ў аб'яднанне творы П. Труса ўсё часцей стануць з'яўляцца на старонках часопіса «Маладняк». З сялянскай упартасцю ён асвойвае ўсё новае, што прыносіць яму жыццё, узнікаючыя на вяршыню сапраўднай паэзіі.

1926 год прынёс змены ў літаратурнае жыццё Беларусі. 26 мая група пісьменнікаў аб'явіла аб сваім выхадзе з «Маладняка» і стварэнні новай літаратурнай арганізацыі «Узвышша». У чэрвені 1926 г. падае заяву аб выхадзе і Паўлюк Трус. Але ён не мог ведаць, што ў хуткім часе пачнецца змаганне за кожнага таленавітага пісьменніка-маладнякоўца. П. Трус вымушаны будзе трымаць адказ перад М. Чаротам і М. Зарэцкім, а пасля атрымае канфедэрацыйны ліст ад П. Галавача з просьбай даць пачытаць М. Лужаніну і П. Глебку, а пасля знішчыць: «Як расцэнюю я факт вашага выхаду? Мне здаецца, што вы не абдумалі свайго паступка сур'ёзна і зрабілі абмылку, якую павінны выправіць зараз жа, выправіць, узяўшы сваю заяву і здання білеты назад, г.зн. вярнуцца назад у арганізацыю. Я яшчэ раз кажу, не трэба забываць палітычнай значнасці «Маладняка» як арганізацыі і з'явішч унутры яе, таксама таго, што перш за ўсё для нас партыя і камсамол, а потым мы пісьменнікі, паэты, трэба ведаць як партыя пачытаць чым мы зробім яго». П. Галавач, М. Чарот і М. Зарэцкі, трэба думаць, былі не адзінымі, хто заняўся «перавываваннем» П. Труса. Прысаромлены паэт вярнуўся ў «Маладняк».

У чэрвені 1927 года П. Трус атрымаў дэплом настаўніка сямігодкі. Паўстае пытанне пра ўладкаванне на працу. Цэнтральнае бюро «Маладняка» прапаноўвае паэту рэдактар-

скую пасаду ў Мінску, але ён нечакана для ўсіх вырашае пакінуць Мінск. Даведаўшыся, што ў Гомелі ёсць вольная пасада сакратара газеты «Новая деревня», ён просіць замацаваць за ім гэта месца. Праз некалькі месяцаў газета была ліквідавана і П. Трус пераходзіць на пасаду загадчыка беларускага аддзела ў газету «Палеская праўда». Акрамя рэдакцыйнай працы, паэт актыўна займаецца асветніцкай справай на Гомельшчыне, тады толькі-толькі далучанай да Беларусі. «Калі я стаў сустракацца з людзьмі, якія не ведаюць і нават не хочуць прызнаць, што існуе

Цяпер я не ведаю, што рабіць. Што я выйду з «Маладняка» — гэта факт. Але не ведаю аднаго, ці прымуць мяне цяпер ва «Узвышша» пасля таго, як я вярнуўся тады ў «Маладняк». Ты патавары там з Бабарэкам аб гэтым... І безумоўна, калі я цяпер выйду з «Маладняка», то больш я туды ніколі не вярнуся. Гэта думка была ў мяне і тады, калі мы разам з табою выходзілі. Але мяне прымусілі гэта зрабіць». З такой просьбай паэт будзе звяртацца ў лістах да свайго сябра не адзін раз.

З пачатку 1928 г., калі распачалася рэарганізацыя аб'яднання «Маладняк» у Беларускае аса-

«Калі я стаў сустракацца з людзьмі, якія не ведаюць і нават не хочуць прызнаць, што існуе нейкая Беларусь, не гавораць ўжо аб яе багатым гістарычным мінулым, то гэта яшчэ больш надавала мне ахвоты абудзіць у людзей забытую імі нацыянальную свядомасць, абудзіць сярод іх любасць да Беларусі, у прыватнасці да беларускае мовы і літаратуры», — пісаў П. Трус

нейкая Беларусь, не гавораць ўжо аб яе багатым гістарычным мінулым, то гэта яшчэ больш надавала мне ахвоты абудзіць у людзей забытую імі нацыянальную свядомасць, абудзіць сярод іх любасць да Беларусі, у прыватнасці да беларускае мовы і літаратуры», — пісаў П. Трус у заяве на паступленне ў БДУ.

Там, у Гомелі, Паўлюку Трусу па-іншаму бачыцца многія падзеі, што адбываліся ў Мінску. Пасталеўшы, вызваліўшыся ад апекі найбольш актыўных супольцаў «Маладняка» (ці не асноўнай прычынай уцёкаў у Гомель было жаданне вызваліцца ад апекі?), паэт пераацэньвае свае адносіны з «Маладняком». У канцы лістапада 1927 г. ён напіша П. Глебку: «Цяпер аб «Маладняку». Аб гэтым мне ўжо даўно пісалі. Пісалі, што «Маладняк» рэарганізуецца. Я не ведаю братка, што рабіць. Ты сам добра ведаеш, што я стаю зусім не на платформе «Маладняка». Але мяне прымусілі тады вярнуцца ў «Маладняк».

цяцяццо пралетарскіх пісьменнікаў, П. Трус, без яго на тое згоды, прызначаецца старшынёй Гомельскай асацыяцыі БелАПП. У лісце да Я. Лімановскага 30 сакавіка 1928 г. ён абуральна напіша: «Я нік не магу пагадзіцца з тым, што я з'яўляюся старшынёй Гомельскае асацыяцыі пралетарскіх пісьменнікаў. Адно тое, што ў гэтай асацыяцыі ёсць паэты-гандляры, застаўляе мяне гідзеч песьмістычна і на ўсю асацыяцыю». Яго не пакідае думка вярнуцца ва «Узвышша», ён звяртаецца з лістом да А. Бабарэкі, але адказу не атрымлівае. Зімой 1928 г. ён звернецца і да Я. Пушчы. Пра гэта сведчыць нядаўна выяўлены ліст Я. Пушчы да А. Бабарэкі, дзе ёсць такія радкі: «Што тычыцца заявы Труса аб уступленні ў «Узвышша», дык я зараз проста ўстрымліваюся што-небудзь сталае сказаць — мабыць з гэтага квасу піва не зварыць, — ужо ж раз падвёў, няначы таму да нас звярнуўся, што ў «Польмя» не папаў. Ва ўсім

выпадку трэба мусіць пачакаць да другой гадавіны, у якую мы толькі паўнамоцны зацвярджаць сяброў».

Пара перажыванняў і самоты. У Гомелі П. Трус вычарпаў сябе. Яго зноў кілача Мінск са сваім вірлівым літаратурным жыццём, планаванае паступленне ў Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт наспела менавіта цяпер. І зноў да П. Глебкі: «Я не раз думаў... аб маім паступленні ва «Узвышша». Я лічу больш мэтазгодным (і, памойму, гэта будзе зусім правільна), калі я падам заяву ўвосеннь... Справа ў тым, што, прыхацішы ў Менск, я думаю як-небудзь з восені залічацца ва ўніверсітэт. Дык вось, каб не было ніякае затрымак з боку «Маладняка» аб маім залічэнні ва ўніверсітэт, я лічу, што будзе куды мэтазгодней, калі я падам заяву пасля таго, як мяне залічаць у ўніверсітэт. Гэта адно. А другое: вось што, калі толькі я цяпер выйду з «Маладняка», то апошні чэрз свайх лідэраў можа павесці такую палітыку, што не дадуць мне дапрацаваць у рэдакцыі да восені».

У верасні 1928 г. П. Трус становіцца студэнтам літаратурна-лінгвістычнага аддзялення педагогічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Вярнуўшыся ў Мінск, ён атрымаў пасведчанае члена БелАПП і больш не спрабаваў далучыцца да «Узвышша».

Зіма 1929 года была для П. Труса вельмі цяжкай: жылёвае неўладкаванасць, ускладненне адносінаў з многімі сябрамі, матэрыяльныя цяжкасці... Пасля здачы экзаменацыйнай сесіі за першы курс летам 1929 года Паўлюк Трус, які ў папярэднія гады, выпраўляюцца ў вандроўку, гэтым разам па Магілёўшчыне. (Пра сустрэчу з ім у Клімавічах устаймаў пазней П. Пруднік). У Мінск ён вярнуўся ў сярэдзіне жніўня. Яшчэ па дарозе дамоў адчуў: штохвіліна мацнейшых сімптомы нейкай хваробы. Хапіла сіла адрывацца сяброў, якія адпачывалі ў Ждановічах пад Мінскам. Аднак неўзабаве адчуў сябе зусім кепска і пехатою адправіўся ў горад. У бальніцу прыйшоў са, з высокай тэмпературай. Аповедзі пра сябе нікога не патурбаваў, назваў толькі прозвішча і імя, прадставіўся студэнтам. Выратаваць юнака ўрачам не ўдалося — нады пазна звярнуўся па дапамогу. Прычынай быў тифус. Памёр Паўлюк Трус 30 жніўня 1929 года. Яго смерць цяжкім горам адукнула ў сэрцах усіх, хто яго ведаў. У ганаровай варце ля труны паэта стаялі Янка Купала, Якуб Колас, З. Бядуля, К. Крапіва, Ц. Гартны, М. Чарот, А. Александровіч, М. Лынькоў, К. Чорны, М. Зарэцкі, прадстаўнікі ЦК КП(б)Б. Газеты надрукавалі прачулыя некролагі і жалобныя словы ад Беларускай асацыяцыі пралетарскіх пісьменнікаў, аб'яднанню «Узвышша» і «Польмя».

Ён паміраў «не самотным», меў дзве кніжкі: «Вершы» і «Ветры буйныя». У яго асірацелым пакоі ў Мінску застаўся архіў і бібліятэка, самаахвярна зібраная маладым паэтам. Архіў быў немалы: рукапісы твораў, лісты родных і сяброў, фотаздымкі. Быў сярод рукапісаў рыскаваны П. Трусам і трэці зборнік, які паэт меўся назваць «Чырвоныя ружы»...

Ганна ЗАПАРТЫКА